

Akademia Górniczo-Hutnicza
Wydział Zarządzania

Zarządzanie

kierunek: Zarządzanie i Inżynieria Produkcji

WYKŁAD III

dr Rafał Kusa

Plan wykładu

Struktura i schemat organizacyjny
Władza i formalizacja
Komórka organizacyjna
Parametry struktur organizacyjnych
Rodzaje struktur organizacyjnych
Metody projektowania struktur organizacyjnych

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

2

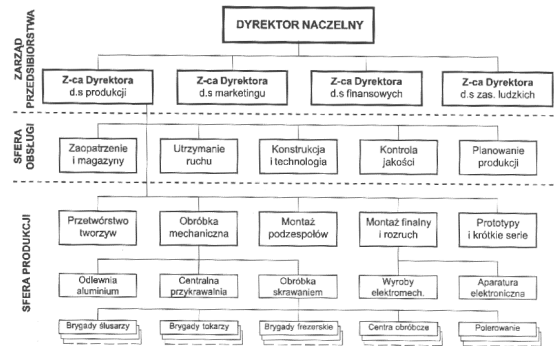
Struktura organizacyjna

Struktura organizacyjna – różnorodne stosunki organizacyjne opisane w schematach i regulaminach organizacyjnych bądź księgach służb, obejmujące rzeczowe składniki organizacji

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

3

Przykład schematu organizacyjnego

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

4

Regulamin organizacyjny

Regulamin organizacyjny – dokument regulujący kompleksowo porządek w organizacji. Zawiera najczęściej:

- schemat organizacyjny
- księgę służb
- podstawowe instrukcje
- ramowe procedury
- najważniejsze zarządzenia kierownictwa

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

5

Elementy regulaminu organizacyjnego

Schemat organizacyjny – graficzny obraz ukazujący poszczególne części organizacji, hierarchiczny układ zależności między nimi oraz przypisujący w sposób najbardziej ogólny konkretne funkcje poszczególnym elementom organizacji

Księga służb – określa zakresy działań poszczególnych komórek organizacyjnych oraz zadania, uprawnienia i odpowiedzialność stanowisk kierowniczych i samodzielnych, a także powiązania i zasady współpracy z innymi stanowiskami i częściami organizacji

Instrukcje – przepisy narzucające sposób realizacji celów i zadań przez określenie np. etapów, czasu ich trwania, używanych narzędzi, materiałów czy parametrów.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

6

Formalizacja organizacji

Struktury sformalizowane – zasadniczą rolę w koordynacji prac wszystkich elementów odgrywają pisemne regulacje zadań, wyników i sposobów działania

Struktury niesformalizowane – koordynację osiąga się za pomocą wzajemnych uzgodnień, nadzoru kierowniczego i rozwoju umiejętności specjalistycznych

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

7

Władza

[Max Weber]

Władza – możliwość podporządkowania zachowania innych osób swojej woli

Typy władzy

- **typ charyzmatyczny** – źródłem władzy są nadzwyczajne cechy posiadane przez przywódcę, sprawowana jest ona przez okazjonalne decyzje przywódcy nieregulowane prawem
- **typ tradycyjny** – źródłem władzy jest dziedzictwo statusu społecznego, np. monarchia, władza starszych, dużą rolę odgrywa przywiązanie do tradycji
- **typ racjonalny (legalny)** – władza tego rodzaju pochodzi z mianowania lub wyboru dokonanego na podstawie uregulowanych prawnie procedur. Przywódcy uprawnieni są do wydawania poleceń na podstawie norm prawnych. Uleganie tej władzy oznacza więc posłuszeństwo wobec pewnego bezosobowego porządku, a nie konkretnej osoby czy zwyczaju.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

8

Biurokracja

[Weber]

Biurokracja – hierarchiczny układ pozycji urzędowych (o określonych zasadach zwierzchnictwa i podporządkowania), w którym stosunki społeczne są regulowane w całości przez przepisy wewnętrzne oraz ogólne normy prawa.

Związana jest ściśle z systemem władzy legalnej.

W biurokracji sformalizowane zasady zastąpiły autorytet tradycji i osób.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

9

Zasady biurokracji

- działalność urzędowa jest wyznaczona przez utrwalone na piśmie **formalne przepisy**, regulujące zachowanie urzędników i nadające ich urzędowym poczynaniom piętno bezosobowości. Funkcjonariusz posiada władzę nie z racji swych cech indywidualnych, lecz z racji miejsca zajmowanego w hierarchii władzy
- panuje **zasada kompetencji**, oznaczająca stały podział obowiązków i ściśle określony zakres prawa wydawania poleceń
- obowiązuje **zasada hierarchii urzędowej**: odpowiedzialność urzędników niższej instancji wobec wyższej, z możliwością odwołania i złożenia zażalenia do przełożonych
- stanowiska i urzędy **nie stanowią prywatnej własności** tych, którzy je zajmują, a więc nie mogą być sprzedawane, ofiarowywane, przekazywane w spadku
- środki służące wykonywaniu władzy **stanowią własność organizacji**, a nie prywatną własność poszczególnych funkcjonariuszy; urzędnicy nie mogą z nich korzystać dla celów osobistych i mają obowiązek wyliczania się ze sposobu wykorzystywania środków, którymi dysponują
- cały proces funkcjonowania organizacji biurokratycznej opiera się na **obiegu dokumentów**
- działalność urzędowa wymaga **określonego wykształcenia, nabycia kwalifikacji i specjalizacji** w wykonaniu powierzonych funkcji
- czynności służbowe nie są wykonywane jako praca dodatkowa, zatrudnienie w danej instytucji urzędowej jest traktowane przez urzędnika jako **stałe i podstawowe zajęcie**

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

10

Zasady dotyczące funkcjonariusza biurokracji

- jest osobiście wolny i wyznaczony na zajmowane stanowisko na zasadzie dobrowolnej umowy określającej zakres jego obowiązków i praw
- sprawuje władzę na podstawie bezosobowych reguł, jego lojalność dotyczy wiernego wykonywania oficjalnych obowiązków
- jest mianowany na stanowisko z uwagi na kwalifikacje (weryfikowane egzaminami lub przedstawieniem dyplomu)
- jest zatrudniony na zajmowanym stanowisku całkowicie, a nie ubocznie
- jest regularnie opłacany, adekwatnie do piastowanego stanowiska
- perspektywy jego kariery zawodowej zagwarantowane są bezosobowymi prawami (zasadniczy wpływ mają staż pracy i osiągnięcia), o możliwości awansu decydują zwierzchnicy
- podlega systemowi kontroli oraz ścisłej dyscyplinie formalnej

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

11

Komórka organizacyjna

Komórka organizacyjna – elementarna jednostka działania posiadająca wyodrębniony człon kierowniczy

Człon kierowniczy - organ (w komórce wykonawczej zwykle jednoosobowy) posiadający w stosunku do pozostałych osób działających w jednostce określone uprawnienia władcze, umożliwiające mu kierowanie ich działaniem tak, aby zmierzało ono do realizacji przydzielonego jednostce celu częściowego. Kierownicy najmniejszych komórek wykonawczych oprócz funkcji kierowniczych pełnią zwykle funkcje wykonawcze.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

12

Wydział / zakład

Wydział (oddział) – zespół komórek organizacyjnych o wspólnym członie kierowniczym

Zakład – zespół wydziałów o wspólnym członie kierowniczym

Przedsiębiorstwo wielozakładowe – zespół zakładów o wspólnym członie kierowniczym

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

13

Rozpiętość kierowania i liczba szczebli zarządzania

Rozpiętość kierowania – liczba pracowników podległych bezpośrednio jednemu kierownikowi.

Przy określonej liczbie pracowników zwiększenie rozpiętości kierowania oznacza zmniejszenie liczby szczebli zarządzania i na odwrót.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

14

Centralizacja i decentralizacja

Stopień centralizacji – cecha organizacji określająca rozmieszczenie uprawnień decyzyjnych w układzie hierarchicznym.

Organizacja scentralizowana – większość uprawnień jest skupiona na szczycie hierarchii, decyzje zapadają na samej górze, a niższe szczeble zarządzania pełnią rolę przekaznika i nadzoru odpowiedzialnego za wykonanie zadań według procedur zatwierdzonych przez dyrektora.

Organizacja zdecentralizowana – szereg istotnych uprawnień decyzyjnych posiadają kierownicy niższych szczebli zarządzania, a niekiedy nawet pracownicy na stanowiskach wykonawczych.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

15

Warunki skutecznej decentralizacji

- kwalifikacje kierowników i pracowników wykonawczych kształtują się na poziomie umożliwiającym zwiększenie ich samodzielności
- istnieje spójny system planowania i kontroli dla całej organizacji i jej części, wykorzystujący syntetyczne wskaźniki ekonomiczne
- sytuacja finansowa jednostki organizacyjnej, określająca jej możliwości rozwojowe i płacowe jest uzależniona od osiągniętych syntetycznych wyników ekonomicznych
- kierownicy niższych szczebli są przygotowani motywacyjnie i oczekują zwiększenia ich uprawnień decyzyjnych i związanego z tym zwiększenia odpowiedzialności

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

16

Struktury płaskie i smukłe

Struktura smukła – cechuje się relatywnie dużą liczbą szczebli zarządzania, komórki organizacyjne są małe, małą rozpiętość kierowania na poszczególnych poziomach. Stwarza możliwość wnikliwej kontroli pracy podwładnych przez kierownika, ale równocześnie cechują się wydłużonym przepływem informacji, co stwarza niebezpieczeństwo pojawienia się błędów w procesach informacyjno-decyzyjnych.

Struktura płaska – niewielka liczba szczebli kierowania i duża rozpiętość kierowania, co sprawia, że możliwości osobistej kontroli kierownika są ograniczone.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

17

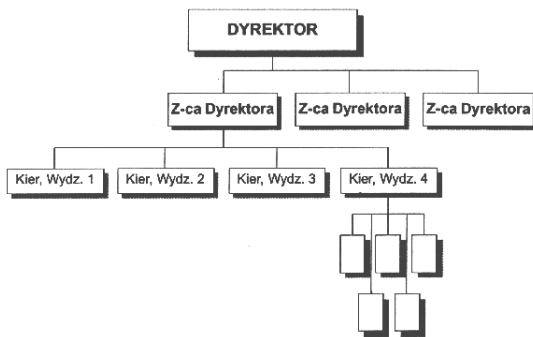
Aspekty zróżnicowania struktur

- **poziome (horyzontalne)** – odzwierciedlają podział pracy w organizacji, mierzone są liczbą specjalizacji zawodowych i czasem zdobywania kwalifikacji
- **pionowe (wertykalne)** – dotyczą podziału władzy i wyrażane są liczbą szczebli zarządzania
- **przestrzenne (rozproszone)** – wyrażone są odległościami fizycznymi między poszczególnymi częściami organizacji

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

18

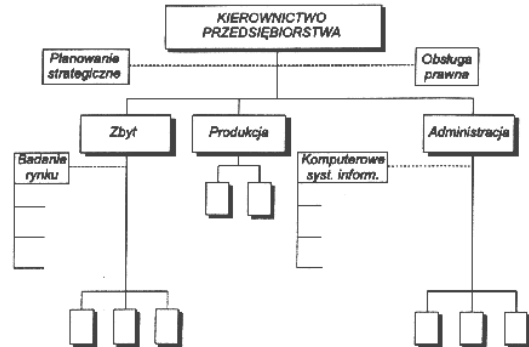
Struktura liniowa

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

19

Struktura liniowo-sztabowa

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

20

Komórka sztabowa

Komórka sztabowa – wyspecjalizowana komórka odpowiedzialna za zbieranie informacji, wyjaśnianie problemów, opiniowanie, doradzanie, sugerowanie wyboru i przygotowanie decyzji, które jednak bez formalnej decyzji kierownika liniowego nie są wiążące.

Komórki sztabowe mogą uzyskać uprawnienia decyzyjne na zasadzie **delegowania uprawnień**.

Przykłady komórek sztabowych:

- radca prawny
- zespół ds. systemu zarządzania jakością
- zespół planowania strategicznego

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

21

Struktura funkcjonalna

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

22

Struktura funkcjonalna

Istota:

podział na szczeblu zarządzania na zasadzie specjalizacji w zakresie funkcji rzeczowych przedsiębiorstwa

Zalety:

- umożliwia osiągnięcie korzyści skali w ramach poszczególnych funkcji
- profesjonalny styl zarządzania w poszczególnych pionach
- ścisła, specjalistyczna kontrola kierownicza

Wady:

- trudności w uzgadnianiu stanowisk między pionami funkcyjnymi przedsiębiorstwa, z czego wynika mała elastyczność w funkcjonowaniu całości,
- długi okres reagowania na zmiany otoczenia
- problemy z lokalizacją przyczyn ewentualnych niepowodzeń

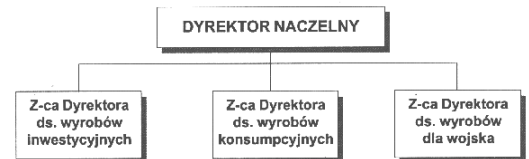
Zastosowanie:

- przedsiębiorstwa produkujące jeden wyrób lub jednorodny asortyment wyrobów
- na niższych szczeblach (zwłaszcza w zarządzaniu produkcją)

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

23

Struktura obiektowa zorientowana produktowo

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

24

Struktura obiektowa zorientowana geograficznie

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

25

Struktury obiektowe

Istota:

orientacja na obiekty

Rodzaje:

- zorientowana produktowo
- zorientowana geograficznie
- zorientowana na grupy odbiorców

Zalety:

- umożliwia dostosowanie produktów do potrzeb klientów
- umożliwia szybką adaptację dzięki decentralizacji decyzji

Wady:

- brak korzyści skali w ramach poszczególnych funkcji
- utrudniona koordynacja

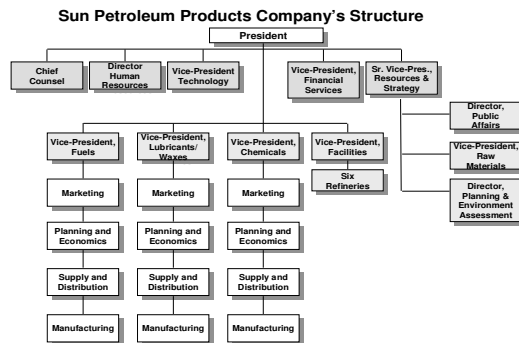
Zastosowanie:

przedsiębiorstwa duże, zróżnicowane pod względem asortymentu produkcji lub rynków zbytu

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

26

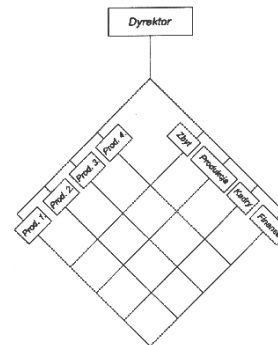
Struktura hybrydowa

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

27

Struktura macierzowa

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

28

Struktura macierzowa

Istota:

nałożenie na strukturę funkcjonalną struktury zorientowanej obiektywo na rynki, wyroby lub określone przedsięwzięcia

Zalety:

zapewnia większą elastyczność, lepszą integrację i orientację na cel ogólny

Wady:

- zwiększenie wewnętrznej złożoności organizacji
- potrzeba wprowadzenia wielu procedur uzgadniania i konferencji do rozwiązywania konfliktów wzmacnianych przez strukturę
- wysokie wymagania wobec personelu w zakresie umiejętności współpracy

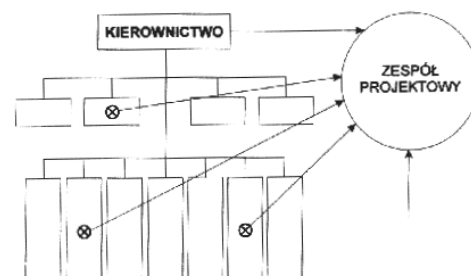
Zastosowanie:

szczególnie złożone wyroby i przedsięwzięcia, wymagające integracji wielu specjalizacji zawodowych, zwłaszcza w warunkach zmiennego otoczenia

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

29

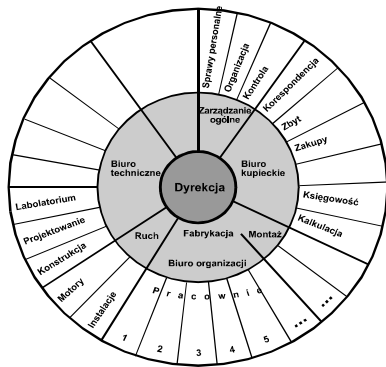
Zespoły projektowe

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

30

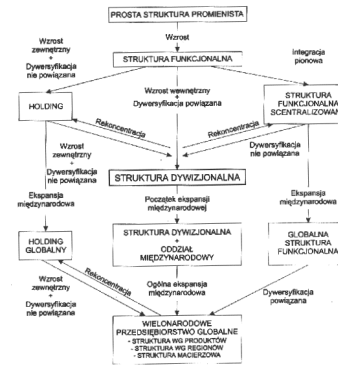
Schemat koncentryczny (Hauswald)

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

31

Ewolucja struktury organizacyjnej

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

32

Zmiany kluczowych czynników zarządzania w modelu rozwoju organizacji L. Greinera

Kryterium	Wzrost przez kreatywność	Wzrost przez kierowanie	Wzrost przez decentralizację	Wzrost przez koordynację	Wzrost przez współpracę
Cel zarządzania	Produkcja i sprzedaż	Rentowność	Ekspansja rynkowa	Konsolidacja organizacji	Rozwiązywanie problemów/ innowacje
Struktura organizacyjna	Nieformalna	Scentralizowana/funkcjonalna	Zdecentralizowana	Dywizyjna	Zespołowa/macierzowa
Styl kierowania	Autokratyczny	Dyrektywny	Delegacyjny	Nadzorujący	Partycypacyjny
Motywacja	Własność/majątek	Wyniki	Nagrody indywidualne	Udziały w zyskach	Nagrody zespołowe
Motylwy kryzys	Kryzys przywództwa	Kryzys autonomii	Kryzys kontroli	Kryzys biurokracji	?

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

33

Cechy efektywnej struktury organizacyjnej

- wyznacza ramy działań organizacyjnych
- reguluje działania poszczególnych pracowników i zespołów
- umożliwia osiągnięcie odpowiedniego poziomu potrzeb realizacji potrzeb pracowniczych
- wynika ze strategii i jest do niej dostosowana
- uwzględnia specyfikę procesów wykonawczych
- zapewnia efektywną realizację celów organizacji

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

34

Zasady kształtowania struktury organizacji

- zasada celowości
- zasada optymalnej specjalizacji
- zasada należytej szczegółowości
- zasada przystosowalności
- zasada minimum decentralizacji
- zasada racjonalnego przydzielania uprawnień decyzyjnych
- zasada równoważenia zadań, uprawnień i odpowiedzialności

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

35

Diagnostyczna metoda projektowania struktur organizacyjnych

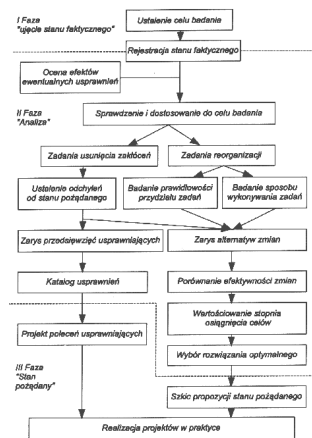
Metoda diagnostyczna – do pożądanego poziomu organizacji wychodzimy od istniejącego stanu i – zmieniając ten stan – tworzymy projekt, który odpowiadałby wymaganiom określonej przyszłości.

Kluczowe znaczenie metodologiczne ma analiza zarejestrowanego stanu organizacji, czyli rozłożenie badanego przedmiotu na części składowe lub wykrycie w badanym obiekcie składników, których dokładne zbadanie umożliwi poznanie całości. Możliwości usprawnienia determinuje uzyskane w toku analizy rozpoznanie – diagnoza niedostatków i błędów organizacji

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

36

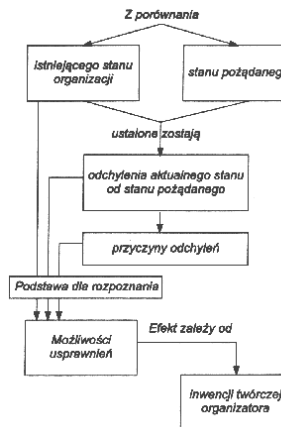
Blokowy schemat metody diagnostycznej

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

37

Przebieg procesu analizy w metodzie diagnostycznej

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

38

Prognostyczna metoda projektowania struktur organizacyjnych

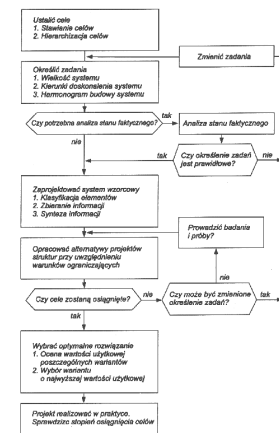
Metoda prognostyczna – do wykonalnego obecnie poziomu organizacji wychodzimy od pewnego idealnego, w pewnej mierze utopijnego stanu, utworzonego na podstawie przewidywanych warunków technicznych i społecznych, mogących zaistnieć w dalekiej przyszłości.

W procesie analizy prognostycznej na podstawie informacji o tendencjach rozwojowych tworzy się wzorzec konkretnej, projektowanej organizacji, kierując się wyznaczonym jej celem.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

39

Blokowy schemat metody prognostycznej

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

40

Reengineering

Reengineering – metoda gruntownego przekształcania całościowych procesów w przedsiębiorstwie z eksponowaniem zasady wychodzenia od klienta

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

41

Przykładowe pytania egzaminacyjne

1. Co to jest struktura organizacyjna?
2. Zasady biurokracji.
3. Co to jest komórka organizacyjna?
4. Co to jest rozpiętość kierowania?
5. Istota, zastosowanie, zalety i wady płaskich struktur organizacyjnych.
6. Warunki skutecznej decentralizacji.
7. Czym cechuje się komórka sztabowa?
8. Istota, zastosowanie, zalety i wady struktur obiektowych.
9. Zasady kształtowania struktury organizacji.
10. Na czym polega diagnostyczna metoda projektowania struktur organizacyjnych?
11. Istota reengineeringu.

dr Rafał Kusa, Zarządzanie, Wykład III

42